

L'espanyolisme dels catalans

BORJA
VILALLONGA
@vilallonga

Els mons acadèmics catalans i espanyols, gràvids en historicismes essencialistes, han debatut i debaten bizantinament la formació i difusió d'un espanyolisme català al segle XIX. S'han estudiat els diferents intel·lectuals i polítics que van nodrir l'enfrontament entre Castella i Catalunya, amb els seus respectius idearis i projectes. Semblantment, s'ha analitzat la manera com es va pensar –inventar, vull dir– la nació espanyola vuitcentista. En general, s'ha considerat que la participació catalana en el nacionalisme espanyol era indubtablement sincera, i que el marc sempre va ser espanyol encara que tingués una expressió genuïnament catalana –anomenat “doble patriotisme”.

A l'altre costat, trobem el món dels líders intel·lectuals i d'opinió de l'actual independentisme, que advoquen per una mirada oposada a l'academicisme historicista. Valoren la manca de sinceritat o d'alternatives dels catalans. L'expressió de l'espanyolitat de la intel·lectualitat catalana del Vuit-cents, o la seva obsessió per liderar el projecte nacional espanyol són sublimacions de l'autèntic objectiu català, això és, la independència. A mesura que els catalans anaven assolint més autoconsciència nacional i s'alliberaven de la constricció espanyola, van poder expressar amb nítida claredat que l'únic projecte nacional possible era per i a Catalunya.

Encara que el debat tingui una càrrega de fons d'una importància capital sobre les motivacions últimes de l'elit intel·lectual i política catalana del Vuit-cents, l'obra que aquesta elit va deixar rep una unànime conclusió: es va expressar en espanyol per a un projecte nacional espanyol i espanyolista. En el fons, la qüestió catalana va ser aquell element de fons que movia els fils de tot el projecte, però això no ateny a saber si l'espanyolisme d'aquelles elits va ser sincerament volgut o no. En qualse-

vol cas, possiblement va deixar el llegat polític espanyol més poderosament elaborat.

Darrere l'elit intel·lectual i política catalana del Vuit-cents s'amaga el que ha estat considerat el gran moviment (romàntic) de renaixement identitari català: la *Renaixença*. Aquesta *Renaixença*, tanmateix, va viure amb una gran preocupació la tasca de no solament recuperar una identitat, una llengua, una cultura i una història catalanes, sinó també la de “nacionalitzar d'Espanya” a partir d'un discurs històric nacional específic. Per “nacionalitzar d'Espanya” s'entén la construcció de la nació espanyola moderna. Això és pur espanyolisme. I com en l'actual academicisme historicista essencialista, l'element vertebrador d'aquesta nacioanlització espanyolista va ser l'historicisme essencialista.

L'obsessió per la història va marcar la intel·lectualitat catalana del Vuit-cents. Va ser una preocupació compartida, i calcada, a la de la intel·lectualitat castellana. Ambdós grups van lluitar per imposar la seva visió. Víctor Balaguer reivindicava el “Covadonga catalán” i el Bruc en tant que fets històrics nacionals i nacionalitzants que demostraven la superior i major espanyolitat catalana: “Manresa, la Covadonga catalana, la que primero se habia armado para un dia arrojar del país á los moros invasores, habia de ser también entonces la primera en armarse y en dar la señal para arrojar del país á los invasores france-

ses.” Les glòries catalanes eren anteriors a les glòries castellanes i, per consegüent, milors.

La intencionalitat espanyolista de Balaguer no ignora –ni pot ignorar– el 1714. Tot recordant l'opressió castellana contra el poble català, les seves llibertats, i una mena de llibertat liberal anacrònica, Balaguer sentència sobre els catalans del Vuit-cents: “[...] no pensando [los catalanes] sino en que eran hermanos suyos [los castellanos] aquellos que arbolaban entonces la bandera de la independencia”. La guerra d'Independència és la pedra angular que permet justificar la fraternitat nacional de catalans i castellans a Balaguer i tants d'altres. Amb aquest fet històric, front comú contra un invasor i en pro de la llibertat, s'establia el que la historiografia espanyola anomena el “prometedor comienzo” de la nació espanyola moderna. El 1808 dels espanyols redimia el 1714 dels catalans.

Amb tot, la redempció del 1714 era esquiva. Era, de fet, impossible.

Amb els anys, el mateix Balaguer va deixar una memorable sentència que resumeix la fallida del “prometedor comienzo” i la consegüent creació del “greuge català”: “Como si en España no hubiese más nación que Castilla”. Castella es resistia, òbviament, a cedir o compartir la centralitat del projecte nacional espanyol. Durant tot el règim liberal d'Isabel II, Catalunya i Castella van estar pugnans en una guerra de posicions, tant política com intel·lectual. El que políticament Madrid (i Castella) acabava imposant, Catalunya ho contestava via bullanga, republicanisme i combat historicista essencialista. La competició per una espanyolitat superior i millor va ser acarnissada. Solament així es pot entendre la inacabable producció de fàtues i apologetiques històries d'Espanya fetes a Barcelona per a tots els espanyols.

La *Renaixença* i les seves elits intel·lectuals i polítiques van cercar apassionadament la centralitat espanyo-

la de Catalunya. Havia de ser el triomf d'una llibertat política real –l'autèntica redempció del 1714– que passés per abandonar el concepte de perifèria per a Catalunya. Catalunya centre de l'Estat isabelí. Els catalans, doncs, eren els més espanyols de tots. La frontera entre turiferarisme servil i combat sincer per conquerir Espanya des de Catalunya és molt difusa. Així, quan els historiadors, passats i presents, han intentat de posar un nom a la cosa han recorregut a

etiquetes com “provincialisme” o “regionalisme” sense saber molt bé què volien dir.

En realitat, si els historiadors no saben què vol dir “provincialisme” i “regionalisme” aplicat a les elits catalanes del Vuit-cents, és perquè les mateixes elits vuitcentistes que van emprar aquests termes no sabien què volien dir. Tot plegat era una capa de volguda confusió per amagar la conquesta d'Espanya des de Barcelona.

**“LA RENAIXENÇA
I LES SEVES ELITS POLÍTIQUES
I INTEL·LECTUALS VAN CERCAR
APASSIONADAMENT
LA CENTRALITAT ESPANYOLA
DE CATALUNYA”**

**“LA FRONTERA ENTRE
TURIFERARISME SERVIL I
COMBAT SINCER PER
CONQUERIR ESPANYA
DES DE CATALUNYA
ÉS MOLT DIFUSA”**

El 1868, amb la revolució que va fer caure Isabel II, va semblar que tot aniria bé. Prim governava Madrid i Espanya. El projecte nacional català per a Espanya triomfava. Ja no calien eufemismes. Però Prim moria assassinat. Després va venir la I República, un cop el rei savoiard marxava per la porta del darrere. Va ser la república dels federals, la república a mida per als catalans i les seves aspiracions de governar Espanya i definir la seva essència nacional. Com Prim, la república federal va expirar. No hi hauria ni poder català, ni Estat català. Castella guanyava.

Amb la Restauració, Catalunya va tornar al seu greuge i als eufemismes per provar de conquerir Espanya. La diferència: el convenciment català per liderar un projecte nacional espanyol flaquejava. El 1808 no havia redimit res. S'havia convertit en una gran frustració, un fracàs sonor. La Restauració va esdevenir l'erm de la victòria castellana i el seu projecte nacional espanyol. La llavor per al naixement d'un projecte nacional català diferenciat, només per i per a Catalunya, havia estat ja sembrada. Germinaria el 1898. Però aquesta ja és la història del catalanisme dels catalans.

Historiador